

УДК 340:1+347.9

ФУРАШЕВ В.М., кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, доцент,
НТУУ “КПІ ім. Ігоря Сікорського”

СОЛОНЧУК І.В., старший викладач кафедри інформаційного права та права
інтелектуальної власності НТУУ “КПІ ім. Ігоря Сікорського”

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ В СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

***Анотація.** Стаття присвячується проблемним аспектам правової охорони інформаційних правовідносин в цілому та трансформації інформаційних відносин в системі судочинства. Незважаючи на підвищений науковий інтерес до інформаційної сфери, залишається багато питань, які досі не врегульовані на законодавчому рівні та неоднозначно трактуються в наукових працях. Досліджуються різні точки зору щодо поняття інформаційних правовідносин, пропонується авторське розуміння поняття інформаційних правовідносин. Розглядається питання інтеграції інформаційних правовідносин, зокрема значення та завдання інформаційних правовідносин в судочинстві.*

***Ключові слова:** інформація, інформаційні правовідносини, інформаційна концепція права, інформаційні технології, судочинство, правосуддя.*

***Summary.** The article deals with the problematic aspects of the legal protection of information relations in general and the transformation of information relations in the judicial system. There are many issues that are still not regulated at the legislative level and are interpreted ambiguously in scientific works. The article examines different points of view regarding the concept of information relations, author's understanding of the concept of information relation is proposed. The issue of integration of information relations, in particular, the importance and tasks of information relations in legal proceedings, is considered.*

***Keywords:** information, information relations, information concept of law, information technology, judiciary, justice.*

***Аннотация.** Стаття посвящается проблемным аспектам правовой охраны информационных правоотношений в целом, а также трансформации информационных отношений в системе судопроизводства. Несмотря на повышенный научный интерес к информационной сфере, остается много вопросов, которые до сих пор не урегулированы на законодательном уровне и неоднозначно трактуются в научных трудах. Исследуются различные точки зрения относительно понятия информационных правоотношений, предлагается авторское понимание понятия информационных правоотношений. Рассматривается вопрос интеграции информационных правоотношений, в частности значение и задачи информационных правоотношений в судопроизводстве.*

***Ключевые слова:** информация, информационные правоотношения, информационная концепция права, информационные технологии, судопроизводство, правосудие.*

Постановка проблеми. Взаємозв'язок людини та держави базується, в першу чергу, на тому, що переважна більшість соціальних відносин регулюються державою нормами права. У загальному розумінні правовідносини розглядають як юридичний вираз відносин у суспільстві, підставою виникнення яких є економічні, політичні, моральні, духовні, культурні, майнові та інші відносини, що є врегульованими правом [1, с. 337].

Правовідносини називають фундаментальною категорією юриспруденції, детально дослідженою та визначеною. Така позиція, принаймні, була панівною до недавнього часу, а саме до появи розуміння інформаційного права як окремої галузі права.

Характерною особливістю інформаційного права в правовій системі є поєднання правового регулювання, на перший погляд, різноманітних суспільних відносин. Здійснивши аналіз наукових праць та доктрин, можемо констатувати прикрий факт, що при визначенні поняття та видів правовідносин в переважній більшості випадків інформаційні правовідносини не вказуються взагалі, що не відповідає реальному стану речей. З кожним днем в нашому житті правовідносини набувають дедалі більшої присутності. Це пояснюється тим, що змістом інформаційних правовідносин є права та обов'язки учасників щодо інформації. За висловом О.П. Сидоренка інформація фіксує досвід та є основою кожної людської діяльності [2, с. 173].

Результати аналізу наукових публікацій. Категорія “правовідносини” є об'єктом постійної уваги науковців. Протягом останніх років збільшилась кількість досліджень безпосередньо інформаційних правовідносин, а саме їх поняття, суб'єктів, об'єктів, змісту, підстав виникнення, зміни та припинення. Проблеми інформаційного права та інформаційні правовідносини в своїх працях досліджували І.В. Арістова, О.А. Баранов, В.М. Боєр, В.М. Брижко, Г.В. Виноградова, Л.П. Коваленко, В.А. Копилов, О.В. Кохановська, Д.О. Маріц, О.Г. Павельєва, В.Г. Пилипчук, О.П. Сидоренко, Р.В. Тарасенко, В.М. Фурашев та інші. Питання використання в судах сучасних інформаційно-комунікаційних технологій досліджують в свої працях О.В. Бринцев, Н.В. Кушакова-Костицька та інші.

Дослідження інформаційних правовідносин є нагальною потребою сучасності, адже стрімкий якісний розвиток інформаційної сфери змінює традиційний погляд на усталені категорії та поняття. Як зазначає І.В. Арістова, поняття “інформаційні правовідносини” можна віднести до наукових “понять, що розвиваються” [3, с. 107].

Метою статті є визначення особливостей інформаційних правовідносин та перспектив для їх застосування під час організації та здійснення судочинства. Представлена спроба порівняльного аналізу правових положень законодавства України та міжнародних нормативних документів в контексті запровадження інформаційних технологій для покращення організації та здійснення правосуддя.

Виклад основного матеріалу. В наукових працях останніх років інформаційні правовідносини виокремлюються як відносини нового типу, поява яких спричинена стрімким розвитком технічного прогресу та сучасних інформаційних технологій. Як зазначається, поява та застосування різних у функціональному призначенні новітніх інформаційно-комп'ютерних та телекомунікаційних технологій стало новим значущим явищем, яке викликає зміни в інформаційній сфері [4, с. 51]. До таких технологій відносять Хмарні технології, технології типу Інтернету речей, які дозволяють зберігати, обчислювати та обробляти значні обсяги даних (так звані “Великі Дані”). Інформаційно-комп'ютерні технології вже давно стали електронно-інформаційним інструментом, який розширює можливості людини в обробці великої кількості даних, у відборі інформації та у можливості прийняття рішень на основі безлічі різних відомостей [4, с. 62].

Сьогодні неможливо уявити життєдіяльність суспільства без досягнень науки та техніки в інформаційній сфері. Інформація є невід'ємним атрибутом нашого існування, вона може бути корисною або ж шкідливою, достатньою або ж неповною, відкритою або ж закритою, першочерговою або ж другорядною тощо. Водночас Закон України “Про інформацію” передбачає наступні види інформації: інформація про фізичну особу, інформація довідково-енциклопедичного характеру, інформація про стан довкілля (або екологічна інформація), інформація про товар (роботу, послугу), науково-технічна інформація, податкова інформація, правова інформація, статистична інформація, соціологічна інформація та інші види інформації [5]. Спілкування, комунікація, по суті, є обміном інформацією. І особливо важливим є належне правове регулювання

інформації в сфері державної діяльності, в тому числі і в судочинстві. Саме тому методологія інформаційних правовідносин потребує детального визначення, тим паче що сьогодні щодо категорій та понять не існує єдиного наукового трактування.

На думку Д.О. Маріц, сьогодні спостерігається значний інтерес науковців до дослідження проблематики інформаційних правовідносин [6, с. 64]. Проте поняття інформаційних правовідносин на сьогодні не є однозначно визначеним.

Можемо констатувати, що проблемою національного правового регулювання інформаційних правовідносин є відсутність їх нормативного визначення. Зокрема, Закон України “Про інформацію” містить лише термін “інформаційні відносини” без визначення його розуміння. Зважаючи, що даний Закон України містить ряд змін та доповнень, останні з яких внесені 25 квітня 2019 р., прикро, що законодавець на сьогодні не визначив дану правову категорію. Така понятійна невизначеність, на нашу думку, спричиняє різнопланові трактування поняття “інформаційні правовідносини”.

Проаналізувавши наукові дослідження даного спрямування, можемо представити узагальнений аналіз поширених підходів до визначення поняття “інформаційні правовідносини”. Було встановлено, що у питанні визначення поняття інформаційних правовідносин, як окремого виду правовідносин, думки вчених розділилися. Зокрема, більшість вчених підтримують концепцію існування інформаційних правовідносин як самостійних правовідносин, інші – навпаки, заперечують цей факт і визначають інформаційні правовідносини не як самостійні, а як частину певних складних правовідносин [7, с. 98]. Вчені звертають увагу на неоднозначність розуміння поняття “інформаційні правовідносини”: присутнє широке розуміння інформаційних правовідносин в межах інформаційної концепції права, яка має тенденцію до поширення та передбачає інформаційну пов’язаність у будь-яких правовідносинах, а також має місце заперечення існування самостійних інформаційних правовідносин [2, с. 174; 6, с. 64; 7, с. 98]. О.В. Кохановська розглядає інформаційні правовідносини саме як частину складних правовідносин та пропонує поняття “інформаційні правовідносини” використовувати, по-перше, як узагальнююче для усієї сфери інформаційних правовідносин, по-друге, як таке, що конкретизує ті інформаційні правовідносини, які не пов’язані з інформацією як з особистим немайновим або майновим благом [8, с. 5]. Г.В. Виноградова визначає інформаційні правовідносини як відносини, врегульовані нормами різних галузей права, що виникають в усіх сферах життя і діяльності особи, суспільства та держави у процесі збирання, зберігання, використання та поширення інформації [9, с. 15].

На думку Л.П. Коваленко, інформаційні правовідносини є відокремленою, однорідною групою суспільних відносин, що виникають під час обігу інформації в інформаційній сфері в результаті здійснення інформаційних процесів у порядку реалізації кожним інформаційних прав і свобод, а також у порядку виконання обов’язків органами виконавчої влади і місцевого самоврядування щодо забезпечення гарантій інформаційних прав і свобод. [7, с. 117]. В.А. Копилов визначає інформаційні правовідносини як врегульовані інформаційно-правовою нормою інформаційні відносини, сторони яких виступають в якості носіїв взаємних прав та обов’язків, встановлених та гарантованих інформаційно-правовою нормою [12, с. 122].

На нашу думку, існування інформаційних правовідносин є беззаперечним фактом. Як слушно зазначає В.Г. Пилипчук, історичний аналіз становлення інформаційного суспільства свідчить про те, що інформаційна сфера існувала від часу виникнення людства та суспільних відносин, однак окремі аспекти дослідження інформаційних відносин розпочалися тільки в 60-роках ХХ століття [11, с. 16]. Саме недостатнє наукове

обґрунтування методології інформаційних правовідносин і викликає неоднозначність наукової думки та нечіткість категоріального апарату. В цьому аспекті Д.О. Маріц висловлює думку, що такий широкий спектр тлумачень поняття інформаційних правовідносин свідчить про тенденцію до штучного “прив’язування” даного поняття до конкретної галузі права, в межах якої здійснюється наукове дослідження окремим науковцем, що є не досить коректним [6, с. 65].

Останніми роками, визначаючи поняття інформаційних правовідносин, багато вчених (зокрема В.М. Боєр, О.Г. Павельєва, Д.О. Маріц, О.П. Сидоренко, Р.В. Тарасенко та інші) підтримують інший, комплексний підхід до розуміння інформаційних правовідносин, який враховує роль інформації в таких відносинах. Так В.М. Боєр і О.Г. Павельєва поділяють інформаційні правовідносини на безпосередньо інформаційні правовідносини та відносно-визначені інформаційні правовідносини. На думку Р.В. Тарасенка безпосередньо інформаційні правовідносини – це відносини, що виникають щодо створення інформації, визначення права власності на неї (з надання права володіння, користування та розпорядження), а також її обігу (передачі іншим суб’єктам, обробки, аналізу, переробки, споживання) та захисту. Такі відносини, зазвичай, мають охоронний характер, спрямовані на попередження дій, які порушують або ж посягають на інформаційні права суб’єктів. Відносно-визначені інформаційні правовідносини – це всі інші правові відносини (цивільні, адміністративні), умовно відокремлені від однорідних, які реалізуються щодо неінформаційних об’єктів, що впливає на обіг певної інформації. У таких відносинах інформація є факультативним (додатковим) об’єктом правовідносин та існує паралельно з основним неінформаційним об’єктом [13, с. 45-46].

На наш погляд, така позиція заслуговує на увагу та є досить цікавою, але виникає наступне питання: що розуміється під поняттям “неінформаційні об’єкти”? Адже будь-який матеріальний об’єкт є носієм (джерелом) інформації. З цієї позиції можемо дійти висновку, що твердження про те, що “інформація є факультативним (додатковим) об’єктом правовідносин та існує паралельно з основним неінформаційним об’єктом” є дискусійним, оскільки не відображає природу існування матеріального та нематеріального світу.

Дотримуючись інформаційної концепції права, яка передбачає регулювання комплексу суспільних відносин, що виникають під час реалізації інформаційних процесів, тобто під час створення, отримання, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, розповсюдження та споживання інформації, а також процесів створення і застосування інформаційних систем [12, с. 68], пропонуємо дослідити регулювання інформаційних правовідносин в судочинстві України.

Як вже раніше зазначалося, спостерігається невпинна та стрімка інтеграція інформаційних відносин в інші сфери життєдіяльності суспільства, а наукові категорії, розроблені в межах інформаційного права, дедалі частіше використовуються іншими галузями знань, що свідчить про універсальність інформаційного права та про його вплив у всіх сферах наукових досліджень [14, с. 166]. В цьому аспекті сфера судочинства не є виключенням, а зважаючи на триваючу судову реформу, одним із завдань якої є підвищення якості правосуддя, доцільне використання новітніх інформаційних технологій надало б змогу вирішити питання перевантаження судів справами незначної складності (зокрема малозначними спорами в цивільному судочинстві).

Як відомо, реформування судочинства почалося ще з часу набуття Україною незалежності. Україна як держава суверенна, демократична, правова, соціальна та незалежна прагне забезпечити якісне, законне, справедливе, гуманне, безсторонне

правосуддя відповідно до Конституції України, законів України, міжнародних нормативних документів, в тому числі міжнародних стандартів правосуддя. 7 – 9 листопада 2011 року в Страсбурзі Консультативною радою європейських суддів (далі – КРЄС) було схвалено Висновок № 14 (2011) “Судочинство та інформаційні технології” (далі – Висновок) [15]. Хочемо нагадати, що першочергово КРЄС було доручено завдання розробити та прийняти Висновок щодо дематеріалізації судової процедури. А вже пізніше даний документ отримав назву “Судочинство та інформаційні технології”, що за рішенням КРЄС більш всебічно та доступно розкриває сутність та завдання цього Висновку. Отже, на міжнародному рівні акцентовано увагу щодо необхідності використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в судах.

У Висновку йдеться про можливості, які пропонують ІКТ в контексті взаємодії та впливу на судову владу та судочинство. Проаналізувавши вказаний документ, основні положення Висновку можемо представити наступним чином:

- ІКТ повинні слугувати покращенню адміністрування судочинства, полегшувати доступ користувачів до судів та укріплювати гарантії, встановлені статтею 6 Європейської Конвенції з прав людини, а саме: доступ до правосуддя, неупередженість, незалежність судді, справедливість, розумні строки розгляду справи;

- впровадження ІКТ в судах не повинно шкодити авторитету та кадровому забезпеченню судової системи;

- на суддів покладається відповідальність за доступ до швидкого, ефективного врегулювання спорів. ІКТ не повинні обмежувати процесуальні права сторін;

- судді повинні брати участь в оцінці впливу ІКТ, особливо якщо вимагається чи дозволяється застосування електронних засобів в діловодстві та (або) судовому процесі;

- не всі особи мають доступ до ІКТ. Враховуючи сучасну ситуацію, не потрібно нехтувати традиційними засобами доступу до інформації (довідкові стенди та інші форми інформаційної допомоги, що надаються в судах);

- використання ІКТ не повинно обмежити процесуальні права та гарантії тих, хто не має доступу до сучасних технологій; держави мають гарантувати, що їм надають відповідну допомогу в цій сфері;

- використання ІКТ навіть на короткі періоди не повинно уповільнювати роботу суду щодо вирішення спорів та здійснення інших процесуальних дій (мають існувати альтернативні рішення, якщо ІКТ виходять з ладу, виникають технічні несправності тощо);

- ІКТ можуть використовуватися в сфері обміну необхідними відомостями, запитів до іноземних судів, повідомлень держав-членів щодо судових документів, а також для міжнародного дослідження доказів (наприклад, шляхом застосування відео-конференц зв'язку);

- бази даних та інформація, яка міститься в реєстраційних журналах, матеріалах справ, підготовчих документах та проектах, судових рішеннях, статистичних даних стосовно оцінки діяльності суддів та суду в цілому, повинна захищатися на відповідних рівнях безпеки (в межах суду доступ окремих працівників повинен бути обмеженим відповідно до функціональних обов'язків);

- ІКТ можуть бути інструментом покращення спілкування між судами та ЗМІ, надаючи ЗМІ більш легкий доступ до судових рішень, а також до розкладу призначених судових засідань [15].

Принагідно маємо зазначити, що неодноразові зміни у законодавстві в межах постійного реформування судової системи України не мали очікуваного ефекту, оскільки в них не ставився наголос на використання в судах широких можливостей, які

надають новітні інформаційні технології. Як зазначає Н.В. Кушакова-Костицька, розвиток сучасної техногенної цивілізації, зокрема, у формі інформаційного суспільства пропонує інший варіант правосуддя – електронний, тобто на базі інформаційних технологій, що передбачає автоматизацію певних судових процедур та спрощення інформування зацікавлених осіб через Інтернет, засоби мобільного зв'язку тощо [16, с. 104].

Ще з 2013 р. діє Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи (далі – Програми), яка була розроблена Державною Судовою Адміністрацією України та погоджена в рамках Національної програми інформатизації [17, с. 13]. Головною метою Програми визначено вдосконалення інформаційно-телекомунікаційної системи судів, а саме: якісне поліпшення рівня судового захисту прав і свобод громадян та юридичних осіб; підвищення доступності, зростання довіри до органів правосуддя, поліпшення думки населення про суди, їх ролі та соціальної значимості; формування позитивного іміджу судової системи в цілому; підвищення правового рівня інформованості населення, їх ділової активності щодо забезпечення захисту своїх прав, свобод і законних інтересів в судовому порядку [18].

25 вересня 2014 р. на XII позачерговому З'їзді суддів України було затверджено Стратегію розвитку судової системи в Україні на 2015 – 2019 роки (далі – Стратегія) [19]. Стратегія включає чотири напрямки комплексного реформування судової системи України зокрема та сектору юстиції в цілому. Четвертим таким напрямком є “Електронне правосуддя”, що має забезпечувати доступ до правосуддя, використання інноваційних технологій та поліпшення судового процесу. Стратегія визначає комплекс заходів, необхідних для виконання окреслених завдань: модифікація стандартів державних закупівель продуктів та послуг ІКТ; інсталяція та модернізація обладнання та інфраструктури ІКТ (заміна старих робочих станцій новими стандартизованими установками відповідно до життєвого циклу продукту, заміна старих серверів, оновлення активного та пасивного обладнання мереж); розробка програмного забезпечення для збору статистики в процесі управління кадрами, розгляду скарг проти суддів та працівників апарату судів, в межах результатів, визначених для нової системи управління ефективністю; запровадження операційних систем для впровадження загального електронного управління справами та контролю за ними (до їх розгляду вищими інстанціями), розсилки електронних повідомлень, довільного розподілу справ між суддями, аудіо- та відеозапису засідань; внутрішніх баз даних судової практики, ІС для законодавчої бази даних, централізованих та місцевих реєстрів, номенклатури справ тощо [19]. Якщо говорити узагальнено, то Стратегія передбачає технічне оновлення вже існуючих інформаційних технологій в судочинстві (оприлюднення судових рішень, судової статистики, автоматизація документообігу, засоби комунікації, аналітики, статистики тощо).

Станом на сьогодні запровадження використання інформаційних технологій з метою покращення ефективності, прозорості, відкритості, справедливості та доступу до правосуддя здійснюється на законодавчому рівні, але залишається низка нагальних не вирішених питань. Великі надії покладаються на запровадження у всіх судах України, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Державній судовій адміністрації України, їх органах та підрозділах Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС), яка буде забезпечувати виконання чітких завдань, а саме: визначення судді або колегії суддів для розгляду конкретної справи у порядку, визначеному процесуальним законом; визначення персонального складу

присяжних у разі розгляду справи за їх участю, якщо інше не встановлено законом; ведення електронного діловодства, в тому числі рух електронних документів у межах відповідних органів та установ та між ними, реєстрацію вхідних і вихідних документів та етапів їх руху; централізоване зберігання процесуальних та інших документів та інформації в єдиній базі даних; захищене зберігання, автоматизовану аналітичну і статистичну обробку інформації; збереження справ та інших документів в електронному архіві; обмін документами та інформацією (надсилання та отримання документів та інформації, спільна робота з документами) в електронній формі між судами, іншими органами системи правосуддя, учасниками судового процесу, а також проведення відеоконференції в режимі реального часу; автоматизацію роботи судів, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України, їх органів та підрозділів; формування і ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді) в електронній формі; віддалений доступ користувачів цієї системи до будь-якої інформації, що в ній зберігається, в електронній формі відповідно до диференційованих прав доступу; аудіо- та відеофіксацію судових засідань, засідань Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя, її органів, їх транслявання в мережі Інтернет у порядку, визначеному законом; ведення Єдиного державного реєстру судових рішень; функціонування офіційного веб-порталу судової влади України; функціонування єдиного контакт-центру для управління запитами, іншими зверненнями; можливість автоматизованої взаємодії цієї системи з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ системи правосуддя, органів правопорядку, Міністерства юстиції України та підпорядкованих йому органів та установ; можливість учасникам справи, які мають намір взяти участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, завчасно перевіряти в тестовому режимі зв'язок із судом та інші функції, передбачені Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему [20]. Але наразі існує лише проект Положення, який, за повідомленням Державної судової адміністрації України, перебуває на останньому етапі опрацювання.

1 грудня 2018 року Державна судова адміністрація України оголосила про створення та функціонування ЄСІТС, яка з 1 січня 2019 р. працює в тестовому режимі. 1 березня 2019 року розпочалася дослідна експлуатація ЄСІТС у складі таких підсистем (модулів): єдиний контакт-центр судової влади України; єдина підсистема управління фінансово-господарськими процесами; офіційна електронна адреса (електронний кабінет); офіційний веб-портал “Судова влада України”; єдиний державний реєстр судових рішень; підсистема “Електронний суд”; модуль “Автоматизований розподіл”; модуль “Судова статистика” [21].

З огляду на вищезазначене можна констатувати, що стрімкий розвиток інформаційних правовідносин в судочинстві є передбачуваним та об’єктивним. Завданням держави на даному етапі є створення всіх необхідних умов (фінансування, організація, освіта тощо) для того, щоб, за висловом Н.В. Кушакової-Костицької, електронні новації замінили паперову рутину і суттєво полегшили звернення громадян до суду, з одного боку, та зробили діяльність вітчизняних судів менш корумпованою і більш ефективною – з другого [16, с. 108]. А тому вирішення методологічних недоліків та прогалин в правовому регулюванні є першочерговим завданням в ході ефективного реформування судочинства в Україні.

Висновки.

На основі аналізу наукових досліджень, положень нормативно-правових актів, можемо виокремити ряд проблемних аспектів у визначенні поняття “інформаційні

правовідносини”. Пов’язуємо це з тим фактом, що інформаційні правовідносини як правова категорія є недостатньо вивченими, адже дослідження розпочалися порівняно нещодавно.

По-перше, є негативним той факт, що до сьогодні в Україні на законодавчому рівні не існує визначення поняття “інформаційні правовідносини”. На наш погляд, це можна пояснити тим, що на даному етапі розвитку суспільних відносин поки ще юристи-науковці та юристи-практики, органи державного управління та політики, незважаючи на реальні результати науково-технічного прогресу в інформаційній сфері, різку зміну ролі і місця інформації та засобів інформатизації в системі забезпечення життєдіяльності людини, суспільства, держави та світу в цілому, досі ще перебувають у “полоні” традиційного розуміння системи права, у якій не було і на даний час поки офіційно “не присутня” у практиці така галузь права, як інформаційне право.

Саме цим можемо також пояснити “блокування” протягом всього часу існування незалежної України всіх зусиль досить багатьох представників правової науки, окремих народних депутатів Верховної Ради України та ін. з упорядкування законодавчого забезпечення діяльності в інформаційній сфері, в тому числі й щодо упорядкування відповідного термінологічного апарату.

Саме цим також можемо пояснити відсутність навіть згадки про “існування” інформаційних правовідносин в системі судоустрою України та, відповідно, належної та комплексної правової охорони та захисту прав, свобод та обов’язків людини, суспільства та держави в інформаційній сфері.

У представленому науковому дослідженні окреслені наслідки такої прогалини в правовому регулюванні, які, в загальному вигляді, можна представити як суб’єктивне тлумачення поняття інформаційних правовідносин в залежності від галузевої приналежності дослідника, що є неприпустимим.

З огляду на встановлене вище, можемо, не претендуючи на однозначність, запропонувати розуміння інформаційних правовідносин як окремого самостійного виду суспільних відносин, які врегульовані нормами інформаційного права та визначають права та обов’язки учасників в інформаційній сфері. У широкому розумінні можемо запропонувати таке авторське визначення: *інформаційні правовідносини – суспільні відносини, що виникають під час поводження з інформацією на всіх стадіях її життєвого циклу/обігу (створення, обробка, збереження, поширення, забезпечення її захисту та знищення), які врегульовані нормами інформаційного права з визначенням прав і обов’язків суб’єктів цих процесів.*

На наше переконання, необхідно зауважити, що можуть виникати ситуації, коли постає необхідність галузевого регулювання окремих суспільних відносин у питаннях поводження з інформацією, не врегульованих нормами інформаційного права. У таких випадках питання вирішується шляхом галузевого організаційно-адміністративного нормативно-правового регулювання (з реєстрацією Міністерством юстиції України).

По-друге, враховуючи широкий спектр можливостей, які надають користувачам новітні інформаційні технології, зокрема щодо швидкості та обсягів обробки даних, на нашу думку, впровадження будь-яких прогресивних реформ без застосування можливостей досягнень технічного прогресу є заздалегідь безрезультатною справою.

Згідно з міжнародними стандартами правосуддя, судочинство не повинно сприйматися користувачами як суто технічний процес, без його фундаментальної функції. Отже, здійснення правосуддя не може стати повністю автоматизованим без участі людського фактору. Судочинство має містити людський фактор, оскільки мова йде про реальних людей та про вирішення їхніх спорів, адже в оцінці поведінки сторін

та їх свідків в судовому засіданні найвагоміше значення має людський фактор, що і становить складову роботи судді [15].

Значення інформації в судочинстві важко переоцінити, але така інформація має бути повною, достовірною та своєчасною. ІКТ полегшують доступ до правосуддя, здатні покращувати розгляд справ, а отже – підвищити рівень судочинства, сприяють в наданні інформації суддям, адвокатам, іншим заінтересованим особам в системі правосуддя, громадськості та ЗМІ. За Висновком КРЄС ІКТ повинні бути адаптованими до потреб суддів та інших користувачів системи, а також їх використання не повинно порушувати гарантії та процесуальні права учасників судочинства, принцип неупередженості при розгляді справи [15]. Тому підхід до вирішення проблем, зазначених в цій статті, має бути комплексним, адже слід враховувати як правові положення, так і технічні аспекти функціонування ІКТ.

Використана література

1. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 583 с.
2. Сидоренко О. Інформаційні ресурси як об'єкт інформаційних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 173-182.
3. Арістова І.В. Становлення науки “інформаційне право”: питання методології (частина друга). *Публічне право*. 2016. № 3. С. 102-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_3_16 (дата звернення: 25.07.2019).
4. Брижко В.М., Фурашев В.М. Конвергенція новітніх технологій: стан і перспективи змін у інформаційних відносинах. *Інформація і право*. № 1(20)/2017. С. 51-67.
5. Про інформацію: Закон України від 2.10.92 р. № 2657-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
6. Маріц Д. Поняття та зміст інформаційних правовідносин. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. № 5. С. 64-67.
7. Коваленко Л.П. Теоретичні проблеми інформаційного права України. Харків: Право, 2012. 247 с.
8. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ: Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006. 34 с.
9. Виноградова Г.В. Правове регулювання інформаційних відносин в Україні: навчальний посібник. Київ: Юстініан, 2006. 171 с.
10. Коваленко Л.П. Інформаційне право України: проблеми становлення та розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. 37 с.
11. Пилипчук В. Системні проблеми розвитку правової науки в інформаційній сфері. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 3. С. 16-27.
12. Копилов В.А. Информационное право: учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Юрист, 2002. 512 с.
13. Тарасенко Р.В. Інформаційне право: навчально-методичний посібник. Луганськ: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2010. 512 с.
14. Солончук І.В. Інформаційні правовідносини в контексті цивільного судочинства. *Інформація і право*. №1(24)/2018. С. 164-173.
15. Судочинство та інформаційні технології: Висновок № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів, прийнятий КРЄС на 12-ому пленарному засіданні (Страсбург, 7 – 9 листопада 2011 року) / Міжнародний стандарт судочинства. URL: <http://court.gov.ua/inshe/mss> (дата звернення: 26.07.2019).

16. Кушакова-Костицька Н.В. Електронне правосуддя: українські реалії та зарубіжний досвід. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С.103-109.

17. Бринцев О.В. “Електронний суд” в Україні. Досвід та перспективи: монографія. Харків: Право, 2016. 72 с.

18. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи. – (Державна Судова Адміністрація України). URL: <http://court.gov.ua/userfiles/concept.pdf> (дата звернення: 27.07.2019).

19. Про Стратегію розвитку судової влади України на 2015 – 2019 роки: Рішення XII позачергового З'їзду суддів України від 25 вересня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0011415-14> (дата звернення: 27.07.2019).

20. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України...: Закон України від 3.10.17 р. № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 48. Ст. 436.

21. ДСА України оголосила про створення та функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. *Судова влада України*. URL: <https://court.gov.ua/press/general/611254/> (дата звернення: 27.07.2019).

~~~~~ * * * ~~~~~